

gla

slovenske kulturne akcije

L. XII, 14 - 15 EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 10. VII. 1965

EVROPSKE SESTAVINE KOROŠČEVE POLITIKE

R. J.

Náša pot v evropsko politiko se je že v devetnajstem stoletju močno razmahnila in smo na tedanjo srednjeevropsko pozornico postavili pomembno galerijo slovenskih politikov-ustvarjancev: Bleiweis, Klun, Šuklje so nas privedli na prag novega stoletja. V dobi naraščajoče demokracije smo postavili na oder politike evropske, svetovne veljave: Šušteršič, Krek, Korošec v katoliškem; Tavčar, Hribar v liberalnem, Tuma, Prepeluh v socialističnem taboru.

Iz devetnajstega stoletja so med nas še plali tokovi prebujanja evropskih narodov; v demokracijo smo hiteli že vzporedno s tokovi socialističnih programov. Kako je ideologija narodnostnih gibanj v borbi z novimi oblikami vladavin vplivala na oblikovanje slovenske, to je Koroščeve politike? Kako načela modernega nacionalizma v zapadni, pruski in srednjeevropski obleki, kako rast modernih držav (Prusija oz. Nemčija in Italija), kako osvobodilna stremjenja narodov v donavskem bazenu?

Kakšna je bila koncepcija slovenske politike pred letom 1918 v luči njenih glavnih oblikovavcev, zlasti Šušteršiča in Korošča?

Po letu 1918 se je Evropa reševala po dveh poteh: na eni strani stremjenje za ureditev Evrope na podlagi versajlskih mirovnih pogodb iz leta 1919 ter s konstruktivnimi poskusi za evropsko unijo; na drugi strani pa revizionistična gibanja, ki so hotela zrušiti versajlski sistem ter postaviti Evropo na nove temelje po poteh revolucij, desničarskih ali levičarskih.

Pri nas so se tem tokovom pridruževala mlada gibanja z močnimi poudarki na duhovnem ali socialnem polju. Vidni so bili Koroščevi vplivi na delo Male antante, pri Balkanskem paktu in pri prizadevanju za rešitev problemov v Podonavju.

Skozi vsa trenja se je klesala podoba o poslanstvu Slovenije; iz Koroščevih koncepcij sega čez strahote let 1914-1945 v bodočnost v skladu z vsebino genija slovenstva.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Peti kulturni večer, sobota 17. julija ob sedmih
v salonu Bullrich, Sarandí 41, Capital

S p o r e d

EVROPSKE SESTAVINE KOROŠČEVE POLITIKE

Predaval bo Ruda Jurčec

Ker smo vezani na čas, lepo prosimo za točnost, tudi zaradi onih, ki točno prihajajo. Zamudno prihajanje moti potek večera in predavatelja.

NAŠA KAMRICA

„Vsak žlovek, tudi najsiromašnejši, ima v hiši svojega življenja posebno kamrico, za katero nosi ključ vedno s seboj in ga ne posodi nikomur. Gostu odpre gosposko izbo, prijatelju klet, popotniku svisl; te kamrice pa še bratu ne! Tudi sam prestopi njen prag le ob največjih praznikih, ob urah usodnega spoznanja, najvišjega veselja, najgloblje žalosti in v predsmrtnem strahu. Vanjo spravi, kar je kdaj od srca ljubil... Ta tesna, gola kamrica je njegov pravi dom, tu podoba na sivi steni je njegovo pravo bogastvo: vse drugo, vse, kar se bučno in pisano razpihuje tam zunaj, je praznota, je ničemrnost, je trenutek, ki gre mimo kakor bežen veter, brez oblike, brez duše, brez sledu in spomina... Tudi je na svetu takih še več, ki imajo na videz komaj, kamor bi položil glavo, pa so imenitniki nad vsemi drugimi. Njih zaklenjena kamrica ni več ponižna kamrica, temveč gosposko domovanje, vse do vrha natičeno z nezasišanim bogastvom. Tujec, ki gre mimo, vidi beraško bajto, še ne sluti sijaja, ki se varno zaklenjen skriva pod slamnato streho in za razpalim zidom... Mnogo jih je med nami, da se ne zavedajo tiste svoje prave lastnine, ki je zares in brez pridržka njihova, samo njihova in nikogar drugega na svetu. Ob težki uri, ko duša klone, tava slepa, stoji že omahujoča kraj brezna, ob tej težki uri se prikaže iz mrakov bela roka, se rahlo dotakne oči, da izpregledajo, in iz noči se izvije svetlo jutro, in brezna ni več, in nebo je visoko in na nebu je sonce in pod soncem je ravna, bela cesta in ob cesti je prijazen dom... Vsak narod ima v hiši svojega življenja posebno kamrico... v to kamrico stopi ob usodni uri, stopi vanjo, da se povrne očiščen in utrjen, poln vere vase in v dobroto svojega bližnjega, poln zaupanja v dan in večnost, poln moči, brez strahu, pripravljen na svetovanje in pripravljen na svojo lastno sedmino... Kaj in koliko si bil opravil narod? Kdaj in kakšen se povrneš?“

Ivan Cankar
PODOBE IZ SANJ
(Zaklenjena kamrica)

CORREO
ARGENTINO
SUC. 6

TARIFA REDUCIDA

CONCESION 6228
R. P. I. 847847

PRAZNINA... PRAZNINA...

— Neki Stane Kavčič, ki zadnje čase nastopa kot nekakšen ideolog slovenskega sektorja jugopartije, ki je pa po pridobitnem poklicu član izvrš. komiteja CK ZK Slovenije, je po VIII. kongresu uredniku „Naših razgledov“ (6. 2. 1965) na ugotovitev: „Po kongresu je veliko razpravljanja o mednarodnih odnosih in problemih kulturne integracije. Veliko je nejasnosti v različnih smereh, zato bi bilo prav, da se vprašanje razčleni in osvetli,“ odgovoril: „Vaše vprašanje je prezahtevno. Večjo jasnost dá lahko samo pozorno proučevanje kongresnih materialov in zlasti referata tovariša Tita. Tu pa bi rekel samo tole. Nič čudnega in tudi nič nenormalnega ni, če v taki mnogonacionalni državi, kot je naša, dobivajo družbeni problemi in protislovja tudi svoje nacionalne vidike. Ker tudi nacionalni odnosi niso statični, pač pa dinamični in spreminjajoči se, je razumljivo, da se nam hkrati z rešitvami in odgovori na nekatera dosedanja vprašanja glede nacionalnih odnosov odpirajo tudi tu novi problemi tako objektivnega kakor tudi subjektivnega značaja. Zato so nekatere nejasnosti ali bolje rečeno različna stališča do tekočega dogajanja neizbežna. Bistveno pri vsem tem pa je, s kakšnih osnovnih izhodišč razčlenjujemo in rešujemo nastale probleme in nerešena vprašanja nacionalnih odnosov. Bistveno je torej, ali smo tudi tu dosledni marksisti ali pa se razraščajo kakšne druge ideje ali stališča. Mislim, da je predvsem eden izmed najpomembnejših, rekel bi celo zgodovinskih sklepov kongresa v tem, da je v naših sedanjih razmerah in odnosih ponovno potrdil za danes in jutri marksistično politiko Zveze komunistov do nacionalnih vprašanj. Hkrati s tem je tudi odklonil in obsodil ne samo nekdanja, ampak tudi sedanja nepravilna stališča. V tem smislu je zlasti zaostрил odgovornost komunistov tovariš Tito, ko je dejal: Če se ne želimo na naši poti srečati z resnimi težavami, moramo budno gledati naše, zmeraj pereče probleme nacionalnih odnosov. V prvi vrsti moramo doumeti, da v naših današnjih razmerah birokratsko-centralistični in birokratsko-partikularistični nacionalizem ni nič manj nevaren in kontrarevolucionaren kot 'klasični' buržoazni nacionalizem.“ Revna ideologija, ki za zdravlilo bolezni more uporabljati samo sredstva, ki so bolezen povzročila. Nejasnosti titovske politike do „nacionalnosti“ bo slovenski narod rešil s svojimi merili, četudi režimski govorniki naznanjajo poostreitev protinacionalne politike.

— Londonski tednik „The Tablet“ je 29. maja objavil članek o sovjetskih proslavah zmage v

Ves svet piše spomine in po modernosti prijemov nekaterih piscev se zdi, da se z njimi uvaža posebna zvrst v sodobno literaturo. Če preštejemo lepo število knjig s tako vsebino, ki so izšle v zamejstvu in v domovini, bi mogli reči, da je v enem letu izšlo na polju slovenske memoarne literature več del kot pa poprej celo stoletje. Dela take vsebine so izdali Edvard Kocbek, Milan Vidmar, Veno Pilon, in izdajo svojih spominov očitno pripravlja tudi Josip Vidmar, sedanjí predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti in publicist ter esejist, ki si je priboril posebno mesto v slovenski literarni zgodovini, dokler ni nazadnje končal kot glavni kulturni utemeljitelj slovenske komunistične revolucije v letih 1941-1945. V maju in juniju 1965 so tudi v Sloveniji slavili dvajseto obletnico konca vojne in njihove „zmage“, kar je privedlo Vidmarja do objave prvih strani pripravljenih spominov, ki jim je dal naslov „Iz dnevnika“ in jih v odlomkih objavlja v ljubljanskem dnevniku „Delo“. Kje je pristal s svojo revolucijo ob strani komunistov, je popisal v sestavku, ki je bil pod tem naslovom objavljen v „Delu“ (30. IV. 1965), kjer pravi:

„Kaj je naša skupnost dosedaj storila v korist in prosep kulturnih faktorjev... umetniškega ustvarjanja... Oglejmo si stvari po vrsti. Literatura: Kako je z revijami, vemo le predobro, zlasti vemo, kako je bilo z njimi, odkar se je v njihovo upravljanje vtihotapila lažna demokratičnost (Vidmar misli na afero okoli „Perspektiv“). Muzika: Dejstvo je predvsem, da še danes nimamo prave muzikalne založbe in da si morajo naši komponisti pomagati na najrazličnejše načine, če ne žele, da bi njihove skladbe ostale v rokopisih... Filharmonija spričo svojih skopo odmerjenih sredstev vegetira in ne more pokazati napredka in razvoja v prvenstven glasbeni ansambel... Koncertne dvorane, o kateri veliko govorimo, nimamo... Likovnim umetnikom smo porušili njihov častitljivi hram, Jakopičev paviljon, ki ga nismo nadomestili z ničemer novim... V vrste likovnih umetnosti spada naposled še arhitektura. Za miselnost in naravo naše družbe je v tem sektorju za vsakega poznavalca najznačilnejše dejstvo to, da po osvoboditvi pri nas ni bila realizirana niti ena zamisel nedvomnega mojstra te umetnosti — Plečnika. Ostane nam še dramska umetnost. Kaj smo storili zanjo? Naposled smo dočakali, da se drama prezidava... Resnična novost in pridobitev za nas je kljub svojim pomanjkljivostim Mestno gledališče, ki ima svoje mesto v naši kulturni reprodukciji.

Pritisk je zadel literaturo

Situacija v literaturi in v likovnih umetnostih je bila po koncu vojne taka, da so ustvarjalci vseh teh področij čutili naravno potrebo po novi orientaciji in takem ali novem drugačnem umetniškem načinu, ki bi ga bilo treba najti v skladu z dejstvi... To potrebo je na žalost kmalu zadušil administrativni pritisk... S tem je bil nemara odločilni trenutek zamujen, kajti ko je v letu 1948 popustil in naposled zamrl, se je družina naših piscev in likovnih umetnikov deloma iz protesta, deloma iz udobnosti, deloma pa pod sugestijo mode orientirala v nasprotno smer in začela po najglasnejših zahodnih strujah slepo povzemati, kar se ji je zdelo moderno, dobičkanosno in „vodilno“... Višji smisel problemov sodobne stvarnosti ostaja neznan... in zato umetniki ponavljajo lamentacije in... tega je polna vsa naša literatura. Le redkokdaj zablesti med temi pojavi skromna, toda pristna dragotina... Znano je, da sta za literaturo družb in dob, ki ne poznajo ne višjih interesov ne pomembnejših vodilnih idej, značilni površna angažiranost za površne ideje in pa spolna erotika, ki je skoraj prevladujoča tema na primer ameriške literature... Ali pa ni značilno, da pri nas začnjenja prevladovata ravno ta okus in da ga ljudje, ki so odgovorni za pota naše kulture, ne samo trpe, marveč tudi podpirajo in goje? To lahko vidimo po okusu naše gledališke repertoarne politike; pa tudi po takih presenečenjih, s kakršnim nam je pred ne zelo davnim časom postregla Državna založba Slovenije, ko je izdala eno najbolj prostaških in surovih knjig omenjene vrste, „Rakov povratnik“ Henryja Millerja... Ali tako stanje ni zaskrbljujoče? Ne bojim se ga le kot dejstva, marveč mi je grozljivo kot simptom, in sicer kot simptom praznine, o kateri sem govoril, in še kot simptom naše vsesplošne kulturne dekadence, o kateri govori veliko znamenj, ki jih je treba ne samo videti in občutiti, ampak je treba imeti sploh čut zanje...“

letu 1945. Dopisnik Victor S. Frank pravi, da je sovjetska vlada raztegnila proslave na več dni, vojaške parade so imele namen dokazati, da je sovjetska vojska pripravljena na vse... Vendar je bilo vidno: sovjetsko prebivalstvo se boji vojne. Starejši rodovi se je z grozo spominjali, mladina pa si želi miru, sa-

mo miru. Zunanji videz proslav je bil mogočen, toda vlada je mogla opaziti, kako malo odmeva je bilo zlasti med mladino. Miselnost mladine ne predstavljajo nauki in navodila partije, ampak popevke in balade pesnika Okudžava, ki si jih poje in žvižga mladina noč in dan, in pa poezije Jevtušenka.

ŠE O RAZKOSANJU SLOVENIJE LETA 1918

Letos se vriva v vrsto jubilejev tudi zlovešča „Londonska pogodba“, ki je junija 1915 potegnila Italijo v prvo svetovno vojno na strani zaveznikov antante. Zavezniki (Anglija, Francija in Rusija) so vstop Italije v vojno plačali s teritorialnimi koncesijami Italiji na vzhodni obali Jadrana in so posledice pogodbe Slovenijo najhujše zadele, saj je skoraj tretjina našega ozemlja in naroda morala pod Italijo v smislu določil te pogodbe. Ljubljanska „Sodobnost“ (apr. 1965) je objavila članek Dušana Kermavnerja pod gornjim naslovom. Avtor je prehodil razburkano življenjsko pot, dokler ni nazadnje mogel in smel pristati v templju zgodovine. Po letu 1918 in po prvih nastopih komunizma v Sloveniji je bil K. med mladimi intelektualci najmočnejši ideolog marksizma in je postal za cilje partije najbolj delaven. Policija ga je zasledovala, bil je v zaporih več let in nazadnje niti ni smel prejeti diplome po opravljenih izpitih na univerzi. Toda pri obnovi partije po letu 1935 je bil potisnjen v ozadje in nanj je novi komunistični rod gledal s tolikim nezaupanjem, da med drugo svetovno vojno ni smel v javnost; prisilili so ga, da se je v Ljubljani umaknil v izolacijo in mu zagrozili z likvidacijo, če se ukazu ne bi podredil. Tako je že v letu 1935 prešel na polje publicistike, vendar zgolj partijske; zatekel se je v zgodovino ter je dosegel višek pri ureditvi in izdaji Tumovih Spominov. Ko je OF opravila 1945 svoje delo in je partija prevzela oblast v Sloveniji, svojih člankov ni smel nekaj let podpisovati s svojim imenom. Zgora je bila dvignjena šele po letu 1960. Ostal je zvest zgodovini, ki jo sicer tolmači marksistično, vendar je pri njem prav dialektična metoda podkrepila nekatere značilnosti njegovega zgodovinskega razlikovanja in vsekakor ohranila povsod znanstveno raven. Vrednost njegovih spisov pa je še posebej pomembna, ker se je predal preučevanju politične zgodovine in dasi je ideološko pogojen, bodo njegovi izsledki imeli pomen za slovensko zgodovino. Verjetno mu partija ne zaupa, ker je blizu trockizma. Pri obravnavanju dogodkov okoli „Londonskega pakta“ pa navaja med drugim:

„Zdi se mi, da enako, kakor zaskrbljujoče narašča zaloga nepojasnjenih in neproučenih dogodkov iz naše nedavne politične preteklosti, upada zanimanje za pospešeno gojitev političnozgodovinskega raziskovanja, ki ga dandanes... tako brezskrbno zanemarjamo. Nekoliko pozno bomo spoznali, da je treba misliti na povečanje zgodovinarske „proizvodnje“, če nočemo zdrsniti z ravni naroda. Z nje prav naglo drsimo,

ko se zadovoljujemo, da se le peščica osamljenih raziskovavcev ukvarja s posameznimi preteklimi dogodki, namesto da bi to sistematsko delale številne skupine, ki bi jih bilo treba vsestransko podpirati in hkrati stalno opozarjati na pomanjkljivost njihovega dela. — Vsekakor bi morale že zdaj naše splošne kulturne revije (te svoje naloge bi se morale popolnoma zavedati) približevati živo zgodovinsko snov širšemu občinstvu, ne pa se prepuščati zgolj ožjim strokovnim krogom namenjenim letnim zbornikom, ki zgodovinarska spoznanja pravzaprav le „konservirajo“.

K. privede svoje ugotovitve do končnega zaključka, da je med slovenskimi politikmi še v letu 1918 prevladovalo prepričanje, da za tajne določbe Londonskega pakta niso nikdar nič vedeli, dasi se je „povsod naglašalo, kakšne so zahteve italijanske iredente, ki so segale po slovenskem ozemlju do razvodja med Sočo in Savo“, to je po vsem ozemlju, ki ga je Italija potem tudi prejela. Kakor ohromeli so bili v svoji veri, da se bodo uresničile Wilsonove obljube o samoodločbi narodov in se niso oddaljili tudi tedaj, ko je znana Wilsonova črta razdelila slovensko ozemlje po znani črti ob reki Raška. Toda kaj se bo zgodilo s pristopom Italije v vojno, je upošteval predsednik srbske vlade Nikola Pašić, ki je dva meseca po izbruhu vojne, torej v oktobru 1914 poslal srbskim ambasadrom pri zavezniških vladah okrožnico, kjer jim naroča ukrepe v tem smislu. K. piše: „Položaj je upoštevala srbska vlada že l. 1914. Vnaprej je privoliila v razkosanje Slovenije glede na nedvomne zahteve Italije po njenem zahodnem delu, ko je dala dva meseca po izbruhu vojne svojim predstavnikom v prestolnicah antantnih držav instrukcije o ozemeljskih vojnih ciljih Srbije. Oba zadevna telegrama „cirkularja“ je objavila že pred tridesetimi leti iz arhiva bivšega ruskega carskega ministrstva sovjetska zbirka diplomatskih dokumentov carske Rusije pod naslovom „Mednarodni odnosi v obdobju imperalizma“, a preteklo je precej časa, preden sta se pojavila v jugoslovanski literaturi... Izgleda, da sta bila prvič objavljena v letu 1960 v spisih zgodovinarjev Milana Marjanovića in Dragovana Šepića (M. M.: Londonski ugovor iz godine 1915, str. 51-52 in Dragovan Šepić: Srpska vlada i počeci Jugoslovanskog odbora, Historijski zbornik XIII, str. 349-350). „Prvi teh dveh cirkulatorjev je označil kot srbski vojni cilj pridruženje vsega srbohrvaškega ozemlja pod Avstrogrsko in večjega dela Slovenije do primerne črte razvodnice, ki bo zajela

Kranjsko in se nadaljevala v Istro, „ta pa bi se mogla podeliti sa Italijom, ako bi ova sad odmah ušla u akciju...“ Drugi poznejši cirkular pa je poudaril, da „če Italiji biti dosta, ako dobije Trst, Gorico, Trento i pola Istrije s Puljem“; to je imel petrogradski poslanik Spalajković sporočiti ruski vladi in jo zaprositi, „da ne daje Italiji obećanja na račun Slovana“, kakor da odcepitev velikega dela slovenskega ozemlja ne bi bil šel na račun Slovanov... V tem okviru so bili torej za rusko in srbsko diplomacijo primorski Slovenci in istrski Hrvati dobri samo za to, da z njimi poravnajo račun Italije za vojno pomoč...

Med najmočnejše mislece v hrvaški politiki je pač prištevati Supila, ki je bil tudi eden prvih pri odkrivanju tajnih določb „Londonskega pakta“. Na seji Jugoslovanskega odbora v Rimu je dne 24. junija 1915 ugotovil: „Za Hrvate imajo velike sile još smisla; a šta se tiče Slovenca, sve je svršeno...“ Pri Vošnjaku izvemo (iz njegove v srbsčini pisane knjige Spominov): Vošnjak se je zastoj trudil, da bi jih spreobrnil (antantne zaveznike). Tomaž G. Masaryk je januarja 1916 preprosto dejal Vošnjaku, „da je gubitak Primorja za Slovence silni udar“. K. se pri tem upravičeno vprašuje, „kako to, da se pri nas prav nič ne piše o tem kompleksu vprašanj, ki bi ga lahko dosti bolj osvetlili na temelju v zadnjem desetletju objavljenega gradiva... Očitno naša zgodovinska publicistika vedno bolj zastaja in je že skrajni čas, da začnemo „biti plat zvon“ in da sprožimo nekaj več kadrovskega priliva na to področje; če bi ga še nadalje tako zanemarjali, bomo kmalu lahko ugotavljali, da vsaj v zgodovinskega pogledu ne moremo več veljati za narod, ki ima svojo preteklost v evidenci.“ (Podčrtali mi, op. ur.)

O vsaj domnevnih usodnih sklepov Londonskega pakta so pisali vsi listi, antantni in listi centralnih velesil, zlasti tudi dunajski. K. se vprašuje, kako to, da se zanje niso zanimali odgovorni nosilci slovenske politike. Zanj velja sledeča sodba: „...kar je vedel in videl „ves svet“, niso hoteli vedeti in videti zato, da jih to ne bi oviralo v njihovem prostodušnem antantofilstvu... Pozneje so se lahko tolažili, da je s propadom carske Rusije l. 1917 prenehala tudi ruska obveza na paktu in po vstopu ZDA v vojno, so se mogli tolažiti, da ameriška vlada ne bo vezana na določbe pogodbe, ker jih ni podpisala... Prav gotovo ni nikjer drugje Wilsonovo geslo o samoodločbi narodov tako oslepilo, sicer preudarne ljudi, kakor je to doseglo pri Slovencih leta 1918.“

(Dalje na 6. str.)

OB PRVI PLOŠČI SLOVENSKE KULT. AKCIJE

Prof. Geržinič je večer začel s tem, da je poudaril veliki pomen prve plošče, ki jo izdaja Kulturna akcija. Za to, da so se stare želje in načrti mogli uresničiti, ima največjo zaslugo č.g. Ladislav Lenček C.M.

V sledečem razmišljanju o narodni pesmi je pokazal, kako se za njeno oživiljenje izven naravnega okolja odpirati dve poti. Eno kaže folklorni študij, ki skuša ljudsko glasbo registrirati, tako v njeni preteklosti kot sedanjosti. O mnogih problemih si mnenja raznih raziskovalcev močno razlikujejo; temeljno različna pogleda sta lastna pripadnikom realistične („znanstvene“) in romantične smeri. Pri nas je znanstveno raziskovanje začel šele Stanko Vurnik. Po njegovi rani smrti sta ga nadaljevala zlasti France Marolt in Matija Tome. Gradivo se že zbira, dokončnih rezultatov ni. Druga pot je prirejanje, harmoniziranje, različne spremljave, ali pa variiranje ljudskih motivov. Poglavitno je, da prireditelj ne vnaša stilno tujih sestavin.

Kako so prirejene narodne pesmi na polovici plošče, je bilo videti iz njih reprodukcije.

Drugo razpravljanje je obdelalo značilnosti in zgodovino samospeva. Predavatelj se je pomudil ob njega začetkih in pri glavnih predstavnikih te glasbene oblike, posebno pri Slovencih. Kot bistvo samospeva je označil intimno vzdušje, ustvarjanje razpoloženja v skladu s tekstom in navadno tudi izpovednost.

Dodal je nekaj namigov o tem, kako se ob lirski pesmi pojavijo prvi glasbeni motivi, kako se melodija glasu, klavirska spremljava, kompozicijska tehnika in tekst oplajajo med seboj; da je torej proces skladanja v nasprotju z zelo razširjeno predstavo, da je pač besede treba „obleči“ v glasbeno obliko.

V par potezah je označil vsakega od štirih samospevov in oba kvarteta, ki jih podaja druga stran plošče, in opozoril na kompozicijo celote vseh šestih skladb.

Reprodukcija — Kvartet Finkovih v izvedbi Geržiničevih umetnih in narodnih pesmi — je vse to ponazorila.

Plošča bo napredaj, brž ko bo izdelan poseben ovoj v zamisli arh. Marijana Eileta, pri Kulturni akciji v Slovenski hiši in pri njenih poverjenikih.

Med debato je bila podčrtana kvaliteta plošče in so si sledili izrazi čestitk za izvajavce, predavatelju pa je bil prirejen prirčen aplavz.

ZA SKLAD GLASA SO DAROVALI: ga. *Ljudmila Krivec*, San Isidro, 300 pesov; g. *Franc Mavko*, San Isidro, 200 pesov; g. *August Malovrh*, Ramos Mejía, 200 pesov; g. dr. *Jože Krivec*, Castelar, 40 pesov; g. *Avguštin Jeločnik*, Ramos Mejía, 200 pesov; g. *Pavel Božnar*, Mendoza, 200 pesov; g. *Janez Košir*, Kanada, 1 dolar; g. *Viktor Tominec*, Cleveland, 5 dolarjev. — Vsem se prav lepo zahvaljujemo.

— DELO KARLA MAUSERJA: LJUDJE POD BIČEM, II. del, je J. Kr. ocenil v „Svobodni Sloveniji“ (24. jan. 1965), kjer na celi strani razčlenjuje vrednote tega dosedaj najobsežnejšega teksta iz slovenske revolucije v letih 1941-1945 ter še pozneje. Med drugim ugotavlja: „Pisatelj Mauser je tudi s to povestjo potrdil, da je mojster slovenske besede, izredno močan in sočen v opisu slovenske zemlje, pa naj bo to na Gorenjskem, ali na Dolenjskem, da kar čutiš bližino zemlje v daljno tujino, da imaš občutek, da ti je pisatelj v resnici približal slovensko do-

obrazi in obzorja

OBSOJENI SMO NA VSTAJENJE

Po uprizoritvah Jeločnik-Rozmanove odrske balade „Obsojen sem bil“, 18. junija in 4. julija 1965 v Buenos Airesu

Ruda Jurčec

Samo nekaj marginalij.

Pero jih zmore v skromni obliki samo, kadar se sreča s stvaritvijo izrednih razmerij. Bilo je kakor v templju, v katedrali — govoriti bi morali o kreaciji arhitekta, ki je z najpreprostejšimi sredstvi dosegel višek svoje vrste. V veličastni posodi prostora — odra, v objemu večnosti doni doživetje kot odmev vsega samo lepega v sreč.

Prostor.

Oder je bil preprost, segel je do korenin grške antike. Iz njegovih razsežnosti in globin je zvenelo, da sta bila tokrat prostor in večnost isto. Antična drama je bila obredje, liturgija — na odru se je v tako zajetem prostoru prehodila pot od začetka do konca — nikdo ne bo kleknil ob besedi, zvoku, vsebini — vse je kipel v molitev nad žrtvenikom.

Ni bilo prostora za laž, hinavščino, izdajstvo. Kakor po introitu pred prvo stopnico veličastnega oltarja se je dogajanje prelivalo v pobožnost, čistost, svetost misli.

Beseda.

Prižuborela je med nas — jemala je žezlo iz rok kneza naše besede. Prilastili smo si jo kot otroci, čez oceane smo jo prinesli, polni igrivosti; mladi rod je segel ponjo do začetkov naših časov, ko se je njena barva isknila v mavricah impresionizma. Takrat smo resnično bili rod veselja, mladosti, vere vase in v svoje brate. Zapela nam je na ritmu naše sreče: pretekle, sedanje in bodoče in razlila se je v pirovanje, da bi se potem razlila v razposajen ples.

Toda tudi v knežjih ustih beseda ne zazveni vedno po naše; vrgla se je med nas in v naše rane, razlila se je v valove krvi in kakor da bi njene ponarejenosti in spačenosti ne bilo dovolj, se je napihnila v oskrunjenost.

Konica strupenega kačjega jezika je krikala:

„... ús, ús — ús...“

Ne vem, ali je v literaturi kjer koli bilo ime Déus s tako neposrednimi, monumentalnimi sredstvi postavljeno za napis nad našimi vrati v dantejevski prepad.

Izravnano, ravnotežja, rasti, zmage Besede ni bilo moč utesniti; nevera, ozkost, razočaranje, obup so kopneli, zgodba naše žaloigre je lila v srce kakor zvitki svetega pisma.

Beseda je klesala resnico v meso, vsaka je bila spomenik ob spomenik, bel marmor, izkopan na prvi dan stvarstva.

Zvok.

Saint-Saëns začenja svoj „Ples okostnjakov“ z rezkim, grotesknim jekom violine. Akord se roga, ko se ponuja v ples. Polet skeletov se požene v cinični krohot mrtvakov, saj so se ob polnočni uri zbrali za karneval: balet za oder modernega „music halla“, za dekadentni requiem obupnežev v zadnjih krčih naturalizma.

— Wieland Wagner je z izbral sam Richard Wagner. Nova derno inscenacijo opernih del svojega deda Richarda Wagnerja je pomenila pravi preobrat v pojmovanju Wagnerjevih opernih del, vsakoletnih festivalov v Bayreuthu, kjer izvajajo predvsem dela Parsifal). Pred kratkim je Bayreuth obiskal intendant sofijskega lišča in po načrtu, kakor ga je gledališča prof. Josipov. in ponu-

Pri Jeločniku si je zvok iskal novo posodo. Ni bila obsežna, brez dekoracij, nič zlata in srebra. Zven je rasel iz obrednosti, skala melodij je zajemala najosnovnejše tone: svirel je donela iz ust, sape ponižnega pastirja, akordi klavirja so krikali v dinamiko, predirali stene, izravnavali gomile grobov... ubranost mladih grl je — še vpila v bolečino, a že oznanjala prelom s smrtjo — zvok je bil, da je čistil besedo, jo osvobajal zadnjih trdot, jo dvigal iz težine. Klesal je poslednje in najvišje srečanje — svet se je trgal za vstajenje v vesolju.

Igra.

Igre ni bilo! Dejanje je padalo na oder kot gosta, mastna gmota naše zemlje.

Mir, poln sile, moči, napetosti — je bil na odru. Vsaka plast, vsaka skupina, vsaka podoba teles je dihala zaplet, preplet in razplet. Vse je mirovalo, govorilo v negibnosti, pelo, jokalo in vriskalo. Mimo so drveli konflikti, dogodki groze — rezali so srce, parali dušo, in kaj jih je nakazovalo: rahli gibi prstov, droben zavoj v polkrog, črne rute med belimi prsti deklet v črnini — res, prava umetnina se oblikuje samo v največji preprostosti.

Podoba iz začetkov Stare zaveze: žrtveni oltar. Oltar očaka Abrahama, ki bo dvignil bodalo nad vratom svojega edinca Izaka. Toda angel — pričevalec božji, mu zadrži roko — Bog ni prelomil in ne bo prelomil prisege Abrahamove in sicer tudi zaradi Izakove mladosti.

Pričevalec.

Mimo so zgodbe, veličastje prostora se podreja besedi, zvoku, igri.

Izak se je odtrgal z žrtvenika, prišel je med nas, se postavil na čelo novega rodu; raja, krili, krika, trpi in joče —

Ali je še kje skala vrednot, ki bi mogla prevpiti, potopiti oznanilo mladega rodu?

Udarci, laž, hinavščina — kri, ogenj, zveri — vse mora mimo, vse mora kot bron na stebrovje v templje nesmrtnosti — vse je bilo povedano... David je premagal Goliata — glejte, bliža se odrešenje, žrtvenik mrtvih se je razgibal, na smrt obsojeni in ubiti se bude v življenje, bliža se ura Vstajenja — zadonele so fanfare — nad vse se je razlila Luč prvega dne.

Himna.

Seveda je bila; po meri in vsebini doživetja.

Zadoneli so zvoki Devete: himna veselju, vstajenju, mladost je podrla vrata, okovje smrti.

Ko je Beethoven končal Deveto, je oglušel. Iz pietetnega spoštovanja so mu dopustili, da je krstno izvedbo sam dirigiral. Godala so zvenela, pevci so peli, zbor je kipel — Beethoven je žarel v sreči — a zaostal za tri, štiri takte. Nikdo v orkestru, med solisti, med pevci se ni zmedel; sledili so skladbi! Umetnik je nad njimi rasel po ritmu svojega srca, ki je bilo srečno, dasi je uho za muziko, za njemu najdražje, oglušelo.

Himna Devete je ostala himna za vse človeštvo. Umetnik pa jo je slišal samo še v svojem srcu.

Himno Vstajenja nosimo v srcu; smrt nas more nazadnje ogoljufati samo za življenje.

Mladina živi vero Vstajenja in se z njim srečuje vsakič, kadar se vrača, oplaja in zmaguje ob virih Umetnosti, Lepote, Modrosti in Resnice.

Himna Vstajenja je premagala trpljenje — Smrt, kje je tvoja zmaga?

mačijo, njene ljudi z vsemi problemi... Posrečeno je izpeljal razvoj dogodkov iz revolucijske v porevolucijsko dobo, v kateri se pobiti protikomunistični borec z veličino svojih velikih žrtev dvigajo kot vedno silnejši zmagovavci nad komunističnimi nasilniki... Povest je psihološko povsem zgrajena in utemeljena... Je v resnici prelep spomenik, ki ga je pisatelj postavil slovenskim protikomunističnim borecem, med katerimi je bil sam kot bolničar na Turjaku, prav za dvajsetletnico njihove tragedije... Nobenega dvoma ni, da bo Mauserjeva trilogija tako zaradi literarne vrednosti, kakor tudi zaradi obdelave najusodnejše in najbolj tragične dobe slovenske narodne zgodovine preživela čas in jo bodo slovenski bodoči rodovi brali s prav takim zanimanjem, kakor jo prebiramo mi... Kdor je še nima, naj z naročilom pohiti, ker slovenskega človeka brez Mauserjeve trilogije v resnici ne sme biti."

— Cena za knjigo Milan Komar, *POT IZ MRTVILA* je: za Argentino 250 pesov; v Južni Ameriki, 270 pesov; Italija, 900 lir; Francija, 7 F; Nemčija, 6 DMK; Avstrija, 35 šilingov; Kanada in ZDA, ter ostali svet, 1.50 dolarjev.

— DANTEJEVE PROSLAVE V ITALIJI so v polnem teku. Vršile se bodo vse leto in na najrazličnejših krajih. V vseh šolah se spominjajo 700-letnice njegovega rojstva. V samih Firencah, Ravenni in Veroni, kjer je Dante živel ob rojstvu, pregnanstvu in smrti, se bodo zbirali dantologi iz vseh delov sveta. V Rimu se pripravljajo velika Dantejeva razstava vseh prevodov in knjig o njem. Župan Firenze je naslovil na ves kulturni svet vabilo, naj obišče za to priliko rojstno mesto in si ogleda Dantejev svet. Italijanski literarni zgodovinarji neumorno iščejo Dantejeve rokopise, zlasti njegovo Božansko komedijo. V Trstu so vse knjigarne okrasile svoje izložbe s knjigami o Danteju, tako tudi slovenska knjigarja v Frančiškanski ulici, ki je razstavila vse slovenske prevode in dobila drugo nagrado za „najlepšo izložbo“. Okrasil jo je slikar Klavdij Palčič. Zakor vemo, bo Slovenec Vekoslav Bučar na nekem tistem internacionalnem dantološkem kongresu imel predavanje o *Danteju med Slovani*.

Franc Ižanec, ODPRTI GROBOVI. Izšla je v samozaložbi in natisnjena v tiskarni Baraga. knjiga s tem naslovom (120 strani, 12 slik in 4 črteži). Uvaja jo avtorjevo posvetilo, pojasnilo in zahvala, Predgovor („Zmagoslavje“), citat iz Hačnleta in iz sv. pisma ter odlomek iz govora škofa Rožmana 9. julija 1945 („Zahvala za mučence“). 20 poglavij o prevažanju in pobijanju izročenih protikomunistov. Vsebinsko predstavlja avtor s temi besedami: „Pričujoče delo je zbirka dokumentov o morivskih orgijah komunistične stranke v času rdeče revolucije in ob koncu le-te; opis morišč in okoliščin, ki osvetljujejo dogodke. Zaradi lažjega razumevanja sem opisom dodal črteže. Priobčene slike so bile posnete med samim umikom in na Vetrinskem polju. Pričevanja so zapis izpovedi domobrancev, ki so se rešili iz grobov. Opustil sem vsa imena, ki bi mogla kompromitirati; zapisana so pa v zapiskih, ki so v arhivu, a vsi dokumenti so shranjeni na varnem.“ Na koncu je „Celotni pregled“ komunističnih pobojev in morišč v maju, juniju in juliju 1945.

Upati je, da se s to knjigo začnejo svetu na dokumentiran način prikazovati komunistični zločini nad slovenskim narodom.

dil Wielandu Wagnerju inscenacijo in režijo novega „Lohengrina“ v Sofiji. Toda Wieland Wagner je odgovoril, da ne more sprejeti nobene ponudbe ali vabila do konca leta 1967, ker je vezan na gostovanja po vseh kontinentih. Vendar je prof. Josipov sprejel po-

nudbo, da bi prišel Wieland Wagner v Sofijo konec leta 1967. V Frankfurtu pa je na tamošnjem gledališču glasbeni generalni direktor hrvatski dirigent Lovro pl. Matačić, ki pa na vabilo prof. Josipova, da bi prišel v Sofijo dirigirat, sploh ni odgovoril.

SMRT MARIJE DOMBROWSKE

Umrla je poljska pisateljica Marija Domobrowska (20. maja), ena največjih sodobnih evropskih pisateljev sploh, in je bila predlagana od poljske strani za Nobelovo nagrado. Bila je pisateljica družbenih romanov, pa tudi kmečkih, najbolj znana njena povest pa je velik roman Dnevi in noči, ki je izšel pred leti tudi v slovenščini v prevodu prof. Franceta Vodnika. Njeno deklinsko ime je bilo Marusia Szumska. Njen talent je bil nekaj izrednega. Vse, kar je napisala, je bilo takoj tiskano. Toda ne samo kot velika pisateljica, največja med sodobnimi poljskimi, ampak velika je bila tudi po svoji odločnosti, ki jo je pokazala v zadnjem letu proti nasilju komunističnih oblasti. Bila je med tistimi štiridesetimi kulturnimi delavci, ki so podpisali Protest „34“. Ta je — kot smo pisali v Glasu — vzbudil veliko gibanje na Poljskem in je bil naperjen proti cenzuri. Ne samo, da je dala podpis, tudi javno je na svojem predavanju raztopila za svobodo kulturnega dela. Ko je prišla po predavanju domov, je našla vse stanovanje polno rož, ki so jih ji poslali njeni čestivci, kot dar za pogum, kakor ga marsikdo moških ni pokazal. Pred smrtjo je želela, naj jo pokopljejo katoliško. Na mrtvaškem odru je ležala v nadškofijski palači

v Varšavi, kjer se je od nje poslavljala narod. Mrtvaškega spreveda po ulicah Varšave do pokopališča oblasti niso dovolile, kajti javne manifestacije niso zaželenje. Njen pogreb bi bil velika manifestacija za svobodo pisateljskega dela. Že itak je bilo več stotin vencev, ki so jih nosili pred krsto po Drevoredu Zaslužnih na povernovsko pokopališče. Na posebni blazini so bila njena visoka „dlikovanja, tako komandirski in oficirski križ Narodnega osvobojenja z zvezdo. Pred sprevedom so nosili križ in spremljali so ga štirje duhovniki, ki so opravili pogrebne molitve že po novem obredniku v poljščini. Nad odprtmi grobom je „judstvo zapelo staro himno: „Pozdravljena Marija, mati usmiljenja...“ in glasno molilo Oče naš. Za slovo so govorili samo minister prosvete, predsednik pisateljskega društva (Jaroslav Iwaszkiewicz) in zastopniki varšavske univerze, katere „doctor honoris causa“ je bila pokojna. Tako se je poljski narod poslovil od velike pisateljice, o kateri je imel upanje, da se bo pridružila Sienkiewiczu in Rey-montu kot Nobelova nagrajenka. Dasi nagrade ne bo, pa bo ostala svetu in svoji Poljski neugasljiva bakla svobode v borbi proti nasilstvu političnih nasilnikov.

(Dalje s 3. str.)

In kakšno je bilo obnašanje v Ljubljani v tistih usodnih časih? K. piše, da sta konec leta 1918 odpotovala v Prago k Masaryku, že predsedniku samostojne ČSR, tržaški narodni voditelj dr. Ferfolja in dr. Dragotin Lončar, oba bivša učenca češkega državnika in filozofa. Dr. Ferfolja je pozneje izjavil, da ju je poslala ljubljanska narodna vlada. Lončarjevo potovanje v Prago omenja Prepeluh v svoji knjigi: „Pripombe k naši prevratni dobi“, str. 292-294, ko pravi, da sta šla Ferfolja in Lončar k Masaryku konec leta 1918 „poizvedovat o vsebini londonskega pakta.“ Ko se je Lončar vrnil, je v ljubljanskem deželnem dvorcu (sedanjem univerzitetnem poslopju, sedežu rektorata) „ponovil svarilo Masaryka, od katerega je pravkar prišel, a ga nihče ni vzel resno.“

Tri leta uveljavljanja pakta med antantnimi zavezniki Jugoslovanskega odbora v tujini in politikov v domovini niso zajela niti toliko, da bi bili vsaj „informirani“, kakor piše K. Prihaja namreč do zaključka da je „na temelju vsega razgrnjenega gradiva treba dr. Ferfolji priznati pravico, da se je (pri razvijanju dogodkov v Trstu) smel sklicevati na „neinformiranost“ ali točneje na krivo informacijo, ki so jo tržaški narodniki prejeli od dr. Trumbiča in iz katere so potem utegnili sklepati, da „jugoslovanskemu odboru ni bilo nič znanega o Londonski pogodbi.“

V Londonskem paktu je bilo sklenjeno razkosanje Slovenije. Še leta 1918 člani Jugoslovanskega odbora v zamejstvu niso bili na jasnem, kolikšen je bil obseg obvez in kaj je bilo Italiji obljubljeno. Konec 1918 tudi čla-

ni ljubljanske Narodne vlade Masarykovih svaril niso „vzeli resno“. Vendar pa pove K. še mnogo več, ko objavlja vsebino petrograjskih diplomatskih dokumentov in je iz njih razvidno, da je srbska Pašičeva vlada že na jesen 1914 odstopala Italiji del Slovenije, dasi ji še ni moglo biti znano, kaj bo Italija zahtevala in kako bodo zavezniki odgovorili na njene pogoje... Torej pred Londonski paktom je Spalajkovič v imenu Nikole Pašiča že „razpolagal“ s slovensko zemljo — še več, kar ponujal jo je...

Stojadinovič poroča v svojih spominih „Ni rat-ni pakt“ (str. 80), da je Nikola Pašič dne 7. XII. 1914 sklical srbski parlament v Niš z dnevnim redom: „Prvo: deklaracija srpske vlade o ratnim ciljevima Srbije, drugi je zaključenje Konkordata sa Sv. Stolicom u Rimu“ in pravi: „Na dan 7. decembra 1914, kada na teritoriji Srbije nije bilo više nijednog neprijateljskog vojnika, sem zarobljenika, na sednici Narodne skupštine, Pašič je postavio ratni cilj Srbije borbu za oslobodjenje i ujedinjenje sve naše neslobodne braće Srba, Hrvata i Slovenaca. Ubedjen u krajnju pobeđu savezničkog oružja i ostvarjene srpskih ciljeva, Pašič je znao da će u novoj državi jedan veliki deo stanovnika pripadati katoličkoj veri (Hrvati i Slovenci) ... i da bi srpski narod na svoji strani imao i močnu diplomatsku potporu Vatikana, Pašič je zaključio Konkordat, koji je Narodna skupština jednoglasno usvojila.“

Torej: javno sicer izjava o „osvoboditvi nesvobodnih bratov... Slovencev“, že prej pa srbska ponudba, da se tretjina slovenskega ozemlja odstopi Ita-

liji... Pašiču je bila pozneje vsebina Londonskega pakta gotovo znana, če pa mu tudi ne bi bila, je v imenu srbske vlade že pol leta prej „odrezal“ del Slovenije, predno je Italija to „tajno“ prejela v juniju 1915. Če pomislimo, da je med mirovno konferenco leta 1919 Pašič v Parizu izjavljaval, da „slo Slovenci imperialisti“, ko smo se borili za južni del Koroske, se te besede skladajo z okvirom zgodovinske resnice, ker samo potrjujejo srbsko gledanje na meje Slovenije, kakor jih je Pašičeva diplomacija nakazala že jeseni 1914, dasi je pred narodno skupščino v Nišu dne 7. decembra 1914 javno oznanila, da bo „osvobodila Slovence, nesvobodne brate“.

VSEM NAROČNIKOM smo že razposlali knjigo Milana Komarja, POT IZ MRTVILA, in s tem zaključili osmo knjižno zbirko, ki je obsegala šest števil (3 zvezke) MEDDOBJA; Karla Mauserja roman LJUDJE POD BIČEM (III. del) in 25 števil GLASA. Napovedali smo že deveto zbirko in imamo rokopise tretjega dela Mauserjevega romana in pesniške zbirke Ivana Ribovička že pripravljene za tisk, prvi zvezek Meddobja pa je že v tiskovnici.

Veseli nas, da lahko pohitimo. Vse, ki bi bili z naročnino za prejšnji letnik še v zaostanku, lepo prosimo, da nam zaostalo poravnajo čimprej in se pri tem spominjajo že Tiskovnega sklada Glasa, saj skuša biti čimbolj z nimiv in na tekočem z novicami s kulturnega polja ter poročili o rasti slovenstva skozi stiske in ovire.

— Slovenski tenorist Anton Drmota je bil imenovan za rednega profesorja avstrijske visoke šole za glasbeno in gledališko umetnost, na Dunaju.

— Kadar slovenski listi v domovini pišejo o povojnih emigrantih, zadnji čas preseneča, da več ne uporabljajo izraza „vojni zločinci“, ampak pišejo o njih kot o „ljudeh, ki z delom v tujini škodujejo mednarodnim in drugim interesom Jugoslavije“. Če se pa v besedah izražajo nekoliko mileje, pa znajo še vedno biti dosledni, ko navajajo, da morejo vzeti državljanstvo, „če se aktivno udeležujejo dela v organizacijah, ki njihovi cilji nasprotujejo splošnim načelom ustanovne listine Združenih narodov in splošne deklaracije o človečanskih pravicah“. Po vsem svetu pa vedo, da je danes po aktivnosti v Južni Ameriki, Afriki in Aziji taka organizacija prav komunistična partija. Ko je bil Tito pred nedavnim v Moskvi, je v zaključnem uradnem poročilu bilo rečeno, da bo partija usmerila svoje delo zlasti v države v Južni Ameriki, kjer bo podpirala gverilce in rušila temelje načel, ki jih zagovarja listina Združenih narodov.

— „Smrt na pragu svobode“ je naslov članka, ki ga je v „Klicu Triglavu“ (junij 1965) napisal Rude Paškvan. Opisuje namreč grozotne dogodke na Baltičkem morju v noči od 3. na 4. maj leta 1945, ko se je potopilo 12.000 ljudi, med njimi dr. Tone Krošl, Boris Končan, Živan Žun in drugi (dogodek in smrt Toneta Krošla opisuje tudi Ruda Jurčec v knjigi „Skozi luči in sence“). List piše, da so Nemci pričeli prazniti bolnišnice in koncentracijska taborišča na severni obali in vse prevažali v Luebeck, odkoder so jih z dvema tovornima ladjama, „Tielbeck“ in „Deutschland“ prepeljali na parnik „Cap Arcona“ ter vseh 12 tisočev odpeljali na široko morje, verjetno na Švedsko. Ko so bile na širokem morju, so prileteli nemški bombniki (nemški ali zavezniški, še ni pojasnjeno) in ladje potopili. Paškvanov popis dogodkov je grozljiv: od 12 tisoč jetnikov in bol-

ZALOŽBA SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

RAMON FALCON 4158

BUENOS AIRES

novi

novi

milan komar
pot iz mrtvila

Vsebinska

5 TOKOVI PROTI TOKOVOM — KORENINE KAČURSTVA — BORBA
IN LJUBEZEN — POT IZ MRTVILA — PREPOSTOST IN POENOSTAV-
LJANJE — PRAVICA DO DRUGAČNOSTI — KRATKI ESEJI

Cena v Argentini 250 pesov

Strani 117

Knjigo lahko kupite v pisarni Slovenske kulturne akcije ali v Dušnopas-
tirski pisarni, na Ramón Falcón 4158, in pri vseh poverjenikih S.K.A.

nikov se je rešila le kopica. Ko jih je nekaj poskakalo v morje, so pripluli patrolni čolni nemške mornarice; mornarji niso reševali, ampak vsakega ustrelili, ki bi se oprijel čolna in hotel splezati nanj. Iskali so samo SS-ovce, ki so ladjo spremljali in Rude Paškvan se je rešil, ker je bil svetlih las in je znal nemško. Naslednji dan, 4. maja, so prišli Angleži v Luebeck, osvobodili rešence, „nad morjem pa se je valil gost dim ladij, ki so se po požaru potopile.“ „Svoboda je bila za nekaj ur prepozna, da bi rešila 12 tisoč življenj...“

— France Vodnik je pri založbi Obzorja v Mariboru izdal knjigo: Ideja in kvaliteta. Prvi del obsega ocene posameznih lirskih, pripovednih in dramskih del. Najbolj zanimive so kritike Gradnikovih zbirk, Podbeškove in Jarčeve poezije, pa tudi Kozakovega Šentpetra. V vseh ocenah je čutil avtorjev nazor, ki od literature zahteva duhovno poglobljenost in človečanski etos ter nasprotje individualizmu in larpurlartizmu, piše Jože Mahnič v oceni (Sodobnost, aprila 1965). V drugem delu so kritike Magajnov, Mrzelove in Kranjčeve proze. Pod naslovom Obrazi novega rodu je objavil oznake Boža Vodnika, poeta osebne deziluzije, Mileta Klopčiča in Srečka Kosovela. M. očita Vodniku, da je pri Kosovelu preveč podčrtal religiozno stran njegove lirike. Na koncu poročila pripominja, da je „knjigi napisal človeško izredno tople in kulturno politično priznavajoče uvod avtorjev sodobnik dr. Branko Kreft“. Dodana je 30 strani obsegajoča bibliografija (Fr. V. je bil znan, kako je bil zagrizen, da je treba vse napisano hraniti, op.

ur.) o vsestranski in plodni delavnosti Franceta Vodnika. Zato J. M. upravičeno zaključuje, da „ne bo mogel mimo njegovih kritik in esejev, kdor bo hotel izčrpno podati in pravično oceniti duhovne tokove in literarno stvarjanje v dobi med obema vojnama“. Upravičeno poudarja, da je bil „F. V. naš najpomembnejši prevajalec iz poljske književnosti, poslovenil je okrog dvajset poljskih leposlovnih del, med njimi nekatera zelo zahtevna (Jastrum, Mickiewicz, Dabrowska: Noči in dnevi I. in II. del); kot literarni posrednik med obema narodoma je tudi prejel nagrado poljskega Pen kluba (1963).

— Državna založba v Ljubljani je izdala Petra Petrovića Njegoša „Gorski venec“ v prevodu Alojzija Gradnika; France Sirk je prevedel Giovannina Guareschia: „Don Camilo in Pepone“. pri Mladinski knjigi je Jože Šircelj izdal knjigo „Žepni bonton“. Jože Javoršek je za Mladinsko knjigo izbral in uredil Josipa Vidmarja „Misli“.

— Baletni ansambel moskovskega Boljšoj - teatra je v poletju izvedel veliko turnejo po Jugoslaviji in Madžarski. Po gostovanjih v Beogradu, Zagrebu in Ljubljani je nastopil tudi na Dunaju.

— Konec junija je bil glasbeni festival v Mariboru v državi Vermont, ZDA. Glavna zanimivost je bila izvedba orkestralnih del Sebastiana Bacha, ki jih je dirigiral sedaj že 88-letni Pablo Casals. Glavni koncert je trajal tri ure in je dirigent vzdržal čil in svež do konca.

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

Šesti kulturni večer bo v soboto 7. avgusta ob 19. uri, v salonu Bullrich. V okviru filozofskega odseka bo predaval prof. Karel Rakovec „Programiran pouk in strojna učila.“

Sedmi kulturni večer bo v soboto 21. avgusta ob 19. uri, tudi v salonu Bullrich. V okviru zgodovinskega odseka bo predaval dr. Srečko Baraga: „Slovenci in Jugoslavija (Ob spominih Milana Stojadinovića, Ivana Meštrovića in Anteja Trumbića).“

ZALOŽBA BARAGA

PEDERNERA 3253

BUENOS AIRES

ruda jurčec skozi luči in sence (1914-1958) drugi del (1929-1936)

Vsebina

Naslovi nekaterih poglavij:

POLITIKA IZGUBLJENIH STOPINJ — BOKSARSKA ŠOLA KRŠČANSKE DEMOKRACIJE — „ARISTID BRIAND... POLITIKA PSA, KI GINE OB CURKU VODE...“ — VEČERI NA AVENIJI POD MIŠJO GORO — „PER I SOLDI DEL PAPA...“ — ANDRE TARDIEU, PIERRE LAVAL, GRETA GARBO, IVAN KRUEGER... IN ŠE EN IZPIT PRI ANTONU KOROŠCU — MRZLI DNEVI OB LEMANSKEM JEZERU — BARON VON PAPEN, MARTIN HEIDEGGER, ADOLF HITLER — „HORIZONTALNO IN VERTIKALNO DOŽIVLJANJE ČASA“ — „... MAI TANTO AMATO LA VITA“ — IGRA POLITIKE V IGRI VINJET

Pred natisom

DOSEDANJA AVTORJEVA DELA:

JANEZ EVANGELIST KREK, Založba Hram, Ljubljana 1935, str. 172.

LJUBLJANSKI TRIPTIH, roman, Založba Slovenske kulturne akcije (roman je prejel prvo nagrado literarnega natečaja S.K.A.), samo broširano, 180 pesov; 2 dolarja.

SKOZI LUČI IN SENCE (I. del; 1914-1929), Založba Baraga, strani 357 (Knjiga je prejela literarno nagrado Vstajenje v Trstu). Broširana 400 pesov, vezana 500 pesov.

Obe deli se dobe pri vseh poverjenikih S.K.A., J. E. KREK pa samo še pri slovenskih antikvariatih v Evropi.

— Po krizi okoli Perspektiv in Sodobnosti, ko so nekateri kulturni delavci v znak protesta razglasili kulturni molk, je revija „Sodobnost“ mogla pod novim uredništvom iziti z veliko zamudo. Novo uredništvo pa je moralo kot podnaslov revije zapisati: Ustanovitelj revije: Glavni odbor Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije. Sicer navaja revija, da gre v svoj XIII. letnik, toda kdo je bil poprej njen „ustanovitelj“, ne pove. Ne verujemo, da bi kje na svetu izhajala kulturna revija, ki bi morala navajati, da jo je ustanovila politična stranka. Tega dodatka najbrž nimajo niti literarne in umetnostne revije v Moskvi. Pod takim „ustanoviteljstvom“ urejajo Sodobnost Matej Bor, Lojze Krakar, Mitja Mejak, dr. Dušan Savnik, Bojan Stih, Vlado Vodopivec in Ciril Zlobec, glavni in odgovorni urednik je Mitja Mejak, tajnik uredništva pa Ciril Zlobec. Revija ima tudi

lektorja Rada Ruparja, ki mu pa kljub zboru korektorjev v tiskarni ni bilo dano, da mu ne bi ušlo nekaj tiskovnih napak.

— Slovenska prosvetna matica v Trstu je izdala priložnostno številko „Utripov“ in sicer za april — maj 1965. Brošura obsega 40 strani in je izšla kot priloga Katoliškega glasa. Sodelujejo odlični slovenski kulturni delavci in so zlasti pozornosti in vpoštevanja vredni prispevki dr. Avgusta Sfiligoja, ki je v članku „Velikonočna beseda“ podal nazorno podobo življenja slovenske in hrvatske manjšine pod fašizmom. Za stoletnico rojstva dr. Janeza Evangelista Kreka je dr. Anton Kacin podal njegovo jasno podobo na podlagi študija obsežnega gradiva. Prof. dr. Slavko Bratina je v članku Sto let „Slovenske Matice“ podal zajeten pregled delovanja naše najčastitljivejših kulturne ustanove. Citira

tudi odstavke iz Novic, kjer je Bleiweis 28. februarja 1864 razglasil ustanovitev SM. Napisal je: „Na čelu današnjemu listu radostni stavimo preimenitno vsem Slovincem novico, da Njih Veličanstvo cesar so s sklepom od 4. februarja 1864 blagovolili dovoliti matico, obsegajočo vse slovenske pokrajine. Nova delavnost se bode začela zdaj na slovenskem polju slovenskem. Kakor pridne bčelice brez matice niso nič, tako tudi naše slovstvo po „matici“ še le dobi pravo življenje...“ Dr. Andrej Bratuž je prispeval močno podobo o obisku Pariza pod naslovom Rue Saint-Jacques.

— Na dunajskem festivalu so v juniju 1965 izvajali opero Hansa Pfitznerja „Palestrina“, ki je doživela svojo krstno predstavo v Muenchenu v letu 1917, pa se delo pozneje ni nikdar izvajalo. Ponovna dunajska uprizoritev je doživela velik uspeh in je kritika podčrtala kreacijo Antona Dermote, ki se mu „leta vidno ne poznajo“. Dermota je pel glavno vlogo.

— Glavni avtorji na londonskih gledališčih so trenutno John Osborne, Harold Pinter, Beckett, Genet, Brecht, Anouilh in Arnold Wesker, vsi iz vrst moderne generacije. Vkljub senzacionalnim potezom nekaterih tujih avtorjev, se vodstva gledališč vendar najraje drže del Osborna in Pinterja. Oba sta bivša igravca, kakor sta bila tudi Shakespehere in Moliere. Njuna zasluga je, da postaja bistvo drame ideja, ne pa dejanje, veliko pozornost obračata dialogu, vendar trpi pri tem globina misli. Osborne je 1956 sprožil revolucijo na odru londonskega gledališča „Royal Court Theatre“, kjer je bila krstna predstava njegovega dela „Look back in anger“. Gledališča pa segajo po delih modernih avtorjev, ker je borba s televizijo in filmom vedno hujša in se je bati za usodo in obstoj glavnih londonskih gledališč. Ker se zlasti televizija naglo prenavlja, se njen vpliv vedno bolj čuti, ko pada število obiskovalcev pri večernih predstavah.

— Spoleto je postalo važno središče za vsakoletne mednarodne festivale. V preteklosti so na glasbenih festivalih prirejali krstne izvedbe Menottijevih oper. Pred glasbenim festivalom 1965, ki je v juniju in juliju, so sedaj uvedli kot uvod mednarodne pesniške festivale in sta se letošnja, med drugimi, udeležila tudi Nobelov nagradjenec Quasimodo in ameriški pesnik Ezra Pound. Glasbeni festival se je začel 24. junija z izvedbo Verdijevega „Otella“.